

GANDEETAN IRTETZEN DA

BIZKAIKO ETA GUIPUZKOAKO EUSKERAZ EGUINA

DOMEKETAN URTETEN DAU

1903-ko Urria-ren
18ⁿEuskalerrian, iru peseta urtean.—Erdalerrian, sei peseta urtean.
Guei Bakocha, Chakur chiki bat.1903-ko Urria-ren
18ⁿ

IBAIZABAL-en Echea: Bilbon—Dendari Kalean (Calle de la Tendería) 19—Jaun José Astuy-renean.
Eskutitz edo karta guztiak zuzendu beitez artezkariaren echera: Tivoli, letra B, 2.º derecha.

ITZ JOSKERA

Aspalditik negoan orain ekitera noan lan oni nork edo nork ekingo ote zion zai; aspalditik euskalzale askori itzeguin diot euskal-itz joskeraz, batek ezpazan besteak gai onen gañean zerbait esango zualakoan, nik bañon obeki eta asti gueiagorekin izkiratuko zutelako, nai izatera. Baña guziak issilik daude; inork asierik, ikusten denez, eman nai ez du, eta.... laburrenak asi bearko.

Gauza berririk esatera ez nator: zorraz, al-balitz, berritzera, lengoak lengo oñean jartzera, aztuta daukazkigunak gogora ekartzera, bai.—Euskalerrian erbestekoak ez bezelako izkindeak (gramatikak) baditugu; gaur guk daukazkigunak berdintzeko ez-ezik, alderatzekorik beste izkuntzetan ez det ikusi. Jesusen Lagundiko Larramendi aitak berearekin aurreneko bideak iriki t'erraztu zituan; oni Zaldibiko Lardizabal jaunak eta beste askok jarraitu zioten; gure egun oietan berriz inoiz alakorik uste ere ez guenduan adiñako arauak Tolosan ta Bilbaon arguitara irten zaizkigun izkinde bik eman dituzte. Liburu oiek bere eskuetan noizbait ibilli dituanak emen diotana eguia dala badaki, eta nai, ta nai ez, aitortu bear luke, t'aitortuko du noski, aietan erakusten zaizkigun arau askoz aztuta mingañez ta paperez izkiratzen degula.

Onekin ez det esan nai oraindano agueru diran izkinde oietan uts-unerik ez dagoala, lanaren atal ta zati guziak oso beteak daudenik, gai baikoitzean ikasi bear dan guzia erakusten zagunik, eta aien arauak jakitea, arau oien neurritz mintzatzea aski litzakeala euskerari zor zaion ainbat emateko. Larreko lanak beti lurtsubak, eta guizonen eguiñalak akatstunak, izango dira.

Eguia esan naiean asiko naiz, ta barrenen daukadan bezela agueru nai nuke gauza.—Euskera zinez maite badegu, elkarrengandik luzarchoan ikasiaz, t'elkarri erakutsiaz, bizi bearko degu. Ta zerbait buruz jakite utsa bear ainbat ez da, dakigun ura, euskeraz mintzatzerakoan, aztutzen bazagu. Nere ustez orderaz eskolatutako euskaldunok erderak mendean arturik gauzka, berak sare

inguratubak ez ezik, barrendubak gaude, erderaren antsak eguiñal guztiz astindu eziñ ditugu, kutsuren batzuek beti guerekin, an edo emen, guelditzen zaizkigu; erderaren zimurrik zimurrenak ere, ustekabeak benderik, euskerara sarritan dakarzkigu; ta beñ baño gueiagotan izketa arrotzetatik jao zaizkigun erik biurrienak euskerari apaingarritzat (¡¡¡!!!) egozten dizkagu.

Au gai askotan guertatzen da, baña batik bat latiniaren ta latiniaridarraizkioten, latinetik jao diran, izketen ari ta kateakin euskal-itzak lotu naiean asten guerean. Euskerak izan litzake bere uts eta eragozpenuak, bañan izentatu ditudan itzkuntz oiek beren eraseretan daramazkiten korapillo trakeisen bearrrik, itzak elkartzeko, ez du, ta bere joskerak alako bide berririk gabe eder t'ederki eguin ditzake, t'eguingo lituko guk zinez bera maite baguendu, guk neke pisska bat artu nai baguendu. Latina *qui, quæ, quod* ta makina bat elkar-kalren billa dabil beti; latiniaren seme t'alabak berdintsu: euskerak ez du negarrik eguingo orrelako arabakien kutsurik gabe uzten badegu, t'oiek, kendu bear zaizkan bezela, kendubarekin garbiago ta poz gueiagot bizi biko da, laister ikusiko degun bezela. Aitatu diran erbesteko lokarri oien orde euskerari sartu zizkan noizbait norbaitek *zeñ zeña zeñen zeñaren zer zeren zertsu zertsuen*, gure izkuntza alperrik galtzeko; euskerari bere berezko joskera kentzeko.

Ondoren, lenago, edo oiekin batean ezarri zizkaten gañera euskera garbiak inoiz beretu ez litzakean erderetako beste pisagarri moldekaitz batzuek, latinezko *quia, quoniam, etenim*, espainiko *porque, puesto que, á causa de que* ta onelakoen antzekoak. Arabaki oietatik oso garbi dagoen liburutik oraindik gure artean ez det ikusi, ta mesede aundi-taundia eguingo liket IBAIZABAL-en irakurlien artean batek non arki nezakean esaten balit, baña, ez det zai egon nai.

Liburubak orrela badabiltza, errazago guertatu liteke, ta guertatzen da, euskal-izlariakkin. Besterengana joan gabe, au neronekin ikusia daukat: Guipuzkoan jao azi ta bizi naizena naiz; or nonbaiteko eskoletatik atera ta bereala euskeraz aguirian itzeguiteari ekin bear izan nion;

urte luze ta luzietan artan ari naiz, eta... alassen ere, len euskeraz trebe jartzeagatik irakurritako liburu batzuen kutsubak oso eziñ utzi ditut; noizean beñ ustekabeak mingaña badijokit nik bizirocho gorroto diodan bidera, ta nere burubarekin orduban aserretzen naiz. Bañan, eguia esan nai badegu, okerrrik guciensubenak aisa utzi guintzake, ta uzten ezpaditugu, euskera maite ez degulako da. Inor bereizten ez naiz asiko: guziok ontan oguendun guera ta. Inor ni esatera natorrenagatik samintzen balitz, biderik gabe saminduko litzake. Norbaiten izkera zerbait massiatzen asten naizenean, aren izenik aitatu gabe, bere esanak bakarrik ikuitzeko asmoan nago. Jakiña da, orrela ere, nor edo nor ura, guchi bat gora beara, zoiñ dan konturatuko dala, baña...
koskoak ausi gabea arruallzik preitzen oraindik ikasi ez del

Lan ontan zerbait erantzun nai diratenak izan litezke, eta pozik entzungo det esan nai didaten guzia. Baña oien artean arki liteke bat edo beste bere denbora guzian euskera ikasten zortzi eguneko nekerik artu gabe euskera ondo dakiela uste duana. Onelakoai jaramonik ezin eguingo diet.—Zinezko euskal-zaleak bezotz, baña erregutzen diet ez ditezela asi, zerbaithe nere pensatubak agueru t'askatu ditzadan artean. Guerrosseago ere, nonbait or-emen izango guera ta.

Iguesi ta gordeketa ibilli nai ez det. IBAIZABAL-en zuzendariak nor naizen badaki, eta ala bear danean edozeñi berak esan litzaike, eta neronek berriz galdetzen didanari esango diot.

Ez noa inongo-inorehoren kontra; nere Amak erakutsi ziran izketaren alde, bai; eta arrazoiz datorrenari arrazoa pozik opako dio.

Ok.

Gaurkoan luzeko nago, bañan urregonetan laburtzeko eguiñalak eguingo ditut.

AMA BIRJINA GUADALUPEKOARI (1)

(Consolatrix afflictorum).

Sarritan daukat nere biotza bete ezin dan naigo batian,

(1) Laroguel pezetako sari bat eta bitezarra Irun-en irabazitako moldaera.

eta naigo au ez betetzera, orruaz nago antsi tristian, atsekabea, kupira gabe, astintzen duen gau illunian, biotzak negar negar gañean besterik eztun aldi larrian, balitz bezela beti samintzen bizi izateko gauden tokian, ta ez Jaunarekin pozaren pozaz, gozatutzeko zeru erdian.

Guizonak danka icharopena Donetasun-ko izar arguiari; opa du beti, maiz eguzkia ikusitza galant goizian, agurtzen dana guizona gandik illunabarra datorrenian, mesede eguin ta farrez bezela sarturik gueldi ichas ertzian, banatzen dala bere ondoren aize biguna leku guztian, pakeak duen aize jostallu, atseguintsu gure arpeguiari, anima zintzo neke diranak gozatu ditzan lo ederrian.

¡A nork lezaken bizitza igaro pake dontsuen laztan aldian! ¡Zein legokean pozaz asetzen atseguintsan bete betian!... bañan atseguin irauten duna berdiña beti biotz gurian, eztu inolaz ume argalak izango, naita, emen lurrian, baizik zeruan... anima ederren, zerutar diran denen artian.

Goruntz nijoa pozaren billa zabaldurikan nere eguak; gorde ditzala guezur diraden atseguintsan, pozak, munduak; nai ditut goien arkitu-beti egui diranak... ederraguak, eta biotzai pozkiro eman bukatzeztiran egun gozuak...

Nuan bada ni goruntz-aurrera eta utzirik samin-lekuak, Guadalupeko-ko Ama Zugana Zuzentzen ditut nere pausuak, Izar ederra zaitu zeruak gogoz autatu, poztu ditezten larri dabilzan guizagajuak: Zu zera poza, zu gure Ama emandakua Jaun Zerukuak! izentzen zaitu arrantzaleak, beti leial dan guizon zintzuak, aldi gaiztoak dituenian Zure oñean dan ichasuak, ta bera pozik echeratutzen daki Amacho Jaizkibel-kuak, ja balekizke mesede oien ordaindun-itzak nere auak! bañan biotzak, ao, mingaña

dakarzkut, Ama, chit motelduak; betikan nator... ta ango tokiak arkitzen dira oso loituak.

Alaz guztiaz, Ama Birjiña, esan nai ditut pozez kontuak... bainan lenengo aldendu itzazu pilloan dauden nere lanbruak; osatu itzazu biotz eriak barrenen dauzkan zauri-zuluak, bedeinkatuaz penaz ta pozez sortu ditutan nera itz-neurtuak, amoriozko esangarritzat jaso ta dauden euskal-bertsuak.

Guizonak beti opa du gozoz, ardura aundiz, zeru eguna, betiko pozak biotz zinzuari ematen dion paketasuna; orretarako aukeratu du Jaunak anima bere laguna, aingeruaren, zerutarraren edertasuna soinean duna, eta nola dan jakina gure uskeria ta argaltasuna... nola semeai ematen dion amak asnasa ta osasuna...

Zu zera, Ama, zeru-bidean doai guztien, zu jadeduna: Zure bitartez arkitzen degu gure animen apaintasuna; Zu erregruina, Ama maitea, Birjiña beti; gure ontasuna; Izar ederra animarentzat datorrenean chit gau illuna, nere bizitza bukatzerako izan nai detan asnas biguna, lo ederrian etzin dedien neke dagoen biotz astuna, beti samintsu negar artian, bizi dan seme, maite dezuna... ja! orregatik eskatzen dizut: izazu nitzat kupitasuna: zauden lekutik bialdu zazu seme diranai laztancho bana; leundu ezazu gure nekea, mundu onetan daukagun lana, ta nola zeran doai guztien emalle ona, Ama laztana, apaindu zazu zeruko lorez Zure semeen anima dana; orla zerura zuzendu dedin len lurrerako grinakin zana; eguingo dala guk nai bezela aldi askotan dezu esana orrela pozez guertu dedien Seme maitea Amarengana kantatutzeroa beti ta beti mesede aundi gogoz emana.

Inoiz kaletik kanpora ezta pozez arkitzen chori chikia; ezta ez alai kantaz agurtzen egun-sentiko argui berria, dabilenean ikusi gabe bere zelaia, baso, mendia; antsiaz beti igarotzen du nagui dijoan egun-luzia, ta illunabarrak ezta beretzat atseguin gozo, samur, ezta, illuntze gueldi, edertasunez, apaintasunez oso betia; bainan badabil baserrihoan an ikusiaz bere kabia... orduan ezta inoiz aspertzen kantatzez mita zegoen choria,

agur eguinaz egun berriai, alaiturikan egu-erdia eta astinduaz egoarekin illunabarko ifar-aizia.

Orren antzera nik ikustian Elizacho bat eder, zuria, Jaizkibeleko mendi ederrak kontuz gorderik daukan tokia; azpi aldian erri politak Endaia, Irun, Ondarrabia, beste aldetik zabalduzen dan Kantauriako ichaso aundia, eta Zu berriz poza bialtzen leku denari Ama Maria...

a! ikustean anima zintzo diran denaren kabi maitia... ari nai nuke beti goitutzen Ama Birjiña eder-garbia, Zeruko doai, bertute denen oso ugari dan iturria, Jaunak beretzat egokiena aukeratu dun urre-echia eta Zeruan duen baratzan Ederrena dan sorta-loria; Goizeko Izarra, mintsuen poza, pekatarien kai ta estalpia, Santu guztien Erreguina ona, Ama gozua, Zeruko Atia...

Kantatzen orla naizen bitartez; bedeinka zazu zure semia, ta eriotza datorrenean kezka, bildurraz dena jantzia, nola zeran zu, Kantauriako ichas aldeko zelataria, salbatu zazu ur naspilletan larri dabilen arrantzalia.

RAMON INZAGARAI-KOAK.

DOMEKAKO JAZOERAK BILBON

Goizeko zortzi ta erdietatik bederatziatara bitartean eldu zan Uribitarteko muelle edo nasara ontzi chiki bat Santandereko; ekarri ebazan iruroguei enbat guizon, eguia esateko, ichura charrekoak. Amar da erdietan etorri zan tren bat Portugaleteko burdinbideko gueltokira, miazetako edo minetako biarguinekaz; onek Santanderekoak baino garbi-chuago jantzita etozan. Guero amai-kak inguruan etorri zan beste ontzi bat Santanderetik; ezkenduzan ikusi, baiña goizekoen antzekoak izan izan bear eben, bada gure adiskide batek esan euskun ontzitik lurreratuten ikusi ebazanean berialasse lotu ebala chamarrea zer eguiten eban gogoratu barik. Ichuraz, ogun orretan Santander-eko uria garbitu zan naikoa, bialdurik onantza bere zabarrerria.

Guero onek guztioak, eta Bilboko sozialistak euki eben batzarra Zezen-Plazan, minetako biarguinen alogueren ganean. Urten eben andik prozeziño antzera, euren banderakaz, eta joan zirean Gobernadorearen eche-
ra, oni euren eskakideak adierazotera.

Emendik abiatu zirean aldran Gran-Via-tik beera deadarka ta arrika, eskei edo *colgadura*-rik eukin

echeai; kale onetatik joan zirean Jesuiten bizilekura, ta elizeari ta eche-
ari arrika ekin eutsen zati baten; guero Estaziño kaletik jatzi zirean Areatzara, ta emendik zabaldu zirean Urizarreko kaleetan; ikusten ebenean apaingarririk echeetan asten zirean arrika, baita eche askotan igon bere aurre aldetik balkoietara, ta eskei edo *colgadura*-k eratzi ta apurtu guztien arrantza artean.

Gaiztakeri guzti onek eguin ebezan inok galazo barik; aguinbidea daukeenak ichi eutsen gura ebena eguiten; kartzelara inor ezeben eroan. Asi zan Bilbon indarraren agiundu-pena.

Katolikoak ezkiñean orregaitik bildurtu, ta guertu guengozan edozelan bere Begoñara igoteko, nai ta maketo guztiak etorri galazotera. Gobernadoreak jakin eraguin eutsan Bilboko artzipresteari, obe izango zala San Nikolasen astea peregrinaziñoa, Uribarriko edo *ensanche*-ko parroketan barik, eta alan erabagui zan.

Orregaitik asi zirean batuten San Nikolas ondoan Bilboko katolikoak arratzaldeko irurak inguruan; Uribarritik etorri zirean San Frantzisko ta San Bizente eta Jesusen-Biotzeko banderakaz katoliko morehokak. Ordurako egozan Areatzan icharoten Errepublikak zer dan jakin barik, errepublikanoen izena eurentzat artu dabeenak eta asi zirean deadarka ainen edo biran zikinezkoakaz Zeruko Guren Ama-ren kontra, chistuka, arrika, ta banderak ostuteko usteaz sartu jakezan. Katolikoak garrazt erantzun eben, da asi zan jazar edo polia arrika, makilladaka, kuchilladaka, ta tiroka; aurrian arturik errepublikanoen izenekoak garbitu eken katolikoak lekua; formau eben peregrinaziñoa, ta asi zirean joaten Askao kaletik *Salve* kantauaz Institutorantza, andik Begoñara igoteko arri-mailetatik.

Bide onetan joazala urten eutsen Fueros-kalera ta Libertade-kalera, arrika ta tiroka; lenengoko kalean urritetik irainak edo *insulto*-ak esaten eutsezan peregrinoai, Libertade-kalean libertadearen izena euren banderan daukeenak ezarrita, bes-teen libertadea ausi gura izan eben arriak eta tiroak guardia-zibillen atzetik jaurtinda, baiña katolikoak euren bideari jarraituaz ezereen bildur barik, joan zirean mailetatik gora Begoñarantza.

Areatzako pelian edo jazarrean, gobernadore ta guardiak ezeben besterik eguin beguira egon baino, ariburruka bat, edo zezenketa bat ikusten dagoana leguez. *Instituto*-en aurreko arrikaldian, guardia-zibillak formauta egozan lerro edo illadan, eta euren atzetik eta ondo-ondotik jaurtiten ebezan arriak eta balak; peregrinoak aurrera ta aurrera eguin ebenean, orduan bai guardia-zibillak iru korneta soinu jota jaso ebezan arpeguira fusillak peregrinoai be-

guira; esan eutsan euren kapitane edo agintariari Urkijo jaunak, ia zegaitik zematu edo amenazetan ebezan bakean euren bidean joiazala; agiundu eutsen guardia fusillak eratziteko.

Peregrinaziñoa zati onek igon da guerochuago agiundu zirean Iturribide-kaletik Instituto aurrera mailletarantzako bidean Bilboko Patronatokoak; milla guizon baino gueiago izan zirean, bost bandera eroiezala. Instituto-ko plaza guztia egoan inguraturik guardia-zibillez, eta euren ostetik jaurtin eutsezan peregrinoai arri asko ta tiroak ez guichi; onek ezin eben erantzun, guardia zibillak egozalako errepublikano faltsuen murallatzat, osterantzean onei eurenak artu eraguingo eutsezezan.

Andik ordu bete gueroago igon eben Begoñara Santiago ta San Juane parroketako peregrinoak, lengoen modura bidean irain edo insulto asko entzunda baiña, bake obeagoan.

Begoñan iru talde onetan igon ebena; batu zan jente izugarria; elizea beterik, aurre alde beterik, eta ostea bere bardiñ. Lengo gueian esaten guenduen leguez eliza-ostean, erriko-
echearen aurrean A. Laskibarrek esan eban sermoia euskeraz, eta sermoi ostean, an guengozan euskaldun guztiak kantau guendun San Inazio-
ren marheia. Bai sermoi onetan eta bai eliz-barrukoan eta eliz-aurrekoan, sermolarik esan eutsen jenteari par-
katuteko Bilbon urten eutseenari, itsututa egozalako ta ezezielako zer eguiten eben. Eliz-aurreko sermolarik amaitu ebanean esan eban ¡Bizi bedi Ama Birjiña! ta pulpito ondoan egoan batek esan eban ¡Bizi bedi Errepublikak! Joan jakezan ganera batzuk eta emon eutsezan makilladaren batzuk buruan, eta ezeutsen guei-
go eguin beste jente askok ezebalako ichi. Emengo albistari batzuk guzur asko ipini dabe gauza onen ganean; bat da, pulpituko jesuiteak esan ebala «ill eguizue bertan»; guzur gaiztoa, bada bestetara izan zan; jesuita arek esan ebana zan ez joteko, guiza joandi bat zala ta.

Peregrinaziñoak Begoñara igon ebanean, guelditu zirean Bilbon jabe Santander-etik etorritakoak eta emengo euren lagunak, eta kaleetan anchinatik dagozan Santuen irudiak apurtzen ibilli zirean, eta inun ikusten eben eskei edo *colgaduraketa* letreroak kentzen. Barrenkallen kendu eben San Lorenzon irudia, ta lau guzzonek urten eutseen makillakaz, da atzera eroan eben santua euren kalera.

Barrenkaleko lau guizon oneek eguin ebena zegaitik ezeben eguin guardia-zibillak? Egun da berrogueta amar guardia zetarako egozan kaletan? Funtziñoa ikusteko ekarriak etezirean? Eztakigu. Guk emen ezto-
gu esaten besterik jazo zana baino.

Illuntzian izan zan San Frantzisko kalean zer-edo-zer guardia-zibill eta machinatuen artean; onek bildurtzea-

rrer jaurtin eben arek deskargaren bat gorantza, ta baketu zan guztia.

Ausse da Bilbon jazo zana. Peregrinazioak iru zatitan igon eban Begoñara: 1.ª San Nicolas-go eliz ondotik asi zan. Formetan egoanean izan zan jazar ikaragarria; alde bietatik jente asko jausi zan, bat illda, besteak zaurituak; illdakoa gure adiskide eskola-maisu baten aita, 70 urte inguruko agurea; zaurituak, entsun dogunez, gueiako errepublikanuenak katolikoak baino, beintzat Eritegui edo Hospitalera eroanak gueienak zirean errepublikanoen artekoak. Eche santu onetara eroan ebezanak 34 izan zirean; beste asko botiketan da euren echetan da Begoñan osatu ebezan. Esan leike izan direala 60-ik 70-era zaurituak. 2.ª zatia Patronato-koa; onek iru edo lau zauritu baino ezebazan euki, ta eurak arrikadakaz. 3.ª zatia, Santiago ta San Juangoak; onek bere naikoa bake euki eben, lenengokoak baino gueiako.

Autoridadeak ezaban neurrik artu aurretik, eta jazoeran, gueldi-gueldi egon zan beguira zelan guizonak alkar illten zirean. Santander-eko *salvage*-ak atzera Santanderera bialdu balebez, eta mauserakaz tiro-rik eguin бага, fusill kirtinakaz zema edo amenazu bat eguin baleutse arrikariai, ziur gagoz etzala Bilbon jozoko domekan jazorikoa.

Katolikoak uste eben zer bait izango zala arratzalde orretan, baiña ez ainbeste; uste eben autoridadea beste

modu baten egongo zala. Onek eguin ebana eguingo ebala jakin balebe, Urriaren 11-garren eguna izan dan baino azkozaz itzalagoa izango zan, bada guda edo peliarako obeto gertututa joango zan jentea.

Errepublikanauak (1) euker seta edo tema guztia izan zan peregrinazioa deseguitea; ez eiala igon Begoñara. Ezeben urten eurenagaz, eta ezin eikeen urten, peregrino gueienak lurrera bota ezik, bada onek, euren eskubideari ta Ama Birginagana komaitetasunari beguiraturik, edo zelan bere Begoñarako egozan, bizia bidean istoko ardura barik.

Beraz, garailariak katolikoak izan dira. Erakutsi deutse kontrarioi arrikada ta tiroakaitik eztireala bildurtzen.

Orain oarkera bat... betiko ipuina daukagula bateren-batek esaten badan bere. Patronato-ko guizataldeaz igon eban eskribiduten dagoan onek mailletatik gora Begoñara, ta jokatu-ko leuke edozer gauza galtzeko bildur barik, eunetik berrogueta amar-rrak baino gueiako euskeraz berba eguiten guenduela, beste gueien-gueinak Bilbo bertako edo Enkartzazio edo Araba-koak zireala; belarrimozak bere bajoiazan, baiña guichi.

Kontrarioen artean bere baegozan euskaldunak, baiña banakaren bat. Euren artean zaurituak eta preso da-

(1) Min eguiten jatu errepublikanuen izena emotez domekako *salvage*-ari, baiña zelan edo alai adierazo bear doguz, da eurak artu dabean izena emoten deutasgu.

gozanak gueienak dira Suarez, Fernandez, Diez, eta orretariko zaba-rreria.

Euskal-Erria, Jaungoikoari ta Ama Birjinari eskerrak, ondiño bere garbi aguertzen da. Erri zaila da au deabruentzat. Izango al da alan beti.

BLOA.

ELIZEA TA EUSKEREA

LEMA: Ni beti beti zurokaz

Euskera ta Elizea izenez bigunak...

Ta izatez gosso gosso ta osoro legunak.

Guri goiko Jaunak

Goitik biralduriko eguzko ondasunak.

Maitagarriak dituz biotz euskaldunak.

Amaeho kutunak.

Zurok maitatzen emon nai dedaz egunak!

Alperrik Inpernuak, Amaren kaltean,

Maitetasuna ill nai dau nire biotzean...

Jaunaren echean

Erreko dot biotza maitetasunean,

Suak iratzi daian (1) biotzan ganean:

«Amakaz batean

Ibilko da biotz au bizi dan artean».

Betoz, betoz ekachak euskaldun errira,

Maitetasun au bota-gurarik obira...

Betoz Euskadira! (2)

Baiña ez, ez, Zertarako, alperrik badira?

Amok biotz ontatik aldenduko eztira.

Zerura-beguira

Nire maitetasunen garrak (3) bizi dira!

Ezta bizi guizona maitetasun barik...

Ta Ama maitetasunak nauko ni bizirik.

Eurak ikusirik,

Bauko nire biotzak naiko pozgarrik.

Eztakit zelan dagon bat bere euskaldunik

Ai biotz guztirik

Ama biok maitatu eiten eztabenik.

(1) Iratzi daian—Para que escriba.
(2) Euskadira—Vascuña.
(3) Garra—Llama.

Euskaldun bakocharen biotz bakochera Biraldu gura neunke nire sentiera,

Biotzak batera

Danok goratu daian Amon izaera:

Nai neunke biotz danak neurean antzera.

Emetik aurrera

Laztanik kantatzea Eliza ta Euskera.

Negarrez dagoz orain Ama maite zarrak,

Euskadin ikusirik aibat seme charrak,

Euskaldun chacharrak, (4)

Izenez euskaldunak, izatez zantarrak,

Amaren kalterako eguiten indarrak.

Biotz euskotarrak, (5)

Zuron maitetasunen amodio-garrak

Legortu beiz apur bat Amaren negarrak.

Euskaldun seme danok emen lur onetan

Maitatu bear doguz... maitatu benetan...

Denpora danetan

Euskera ta Elizea, mendi ta errietan,

Lur au ichi ta guero... Asabak (6) goietan,

Zeru-ateetan,

Pozik gaguizan artu (7) euron besoetan.

Esango al daukue goitik Oihenart andiak,

Moguel, Elizanburu ta Larramendiak.

Euzko leñarguiak: (8)

«Zurok zaree Elizaren semecho onetsiak, (9)

Zurok Ama Euskeraren seme maitatiak: (10)

Biotzez guztia

Gozotu nai dozuez Amaren urtiak!

ASTEKO ALBISTAK

¡Adi euskazaleak! Guipuzkoako jaun jakitun baten irakurkizun edo artikulo batzuk arguitaritzen asten gara gaur.

Euskeraz izkiratuten dabean guztia otoi edo erregua eguiten deutsegu arduraz irakurri daiezala jaun

(4) Chacharra—Vil, despreciable.
(5) Euskotarra—Euskara, a.
(6) Asabak—Antepasados.
(7) Pozik gaguizan artu—Para que gozemos una vez.
(8) Euzko leñarguiak—Vaseos ilustres.
(9) Onetsia—Benditos ó bendecidos.
(10) Maitatiak—Predilecto.

kin tira ta bezela errenkaran seguitu dute bestiak; guritu ere bai estiak. ¡Ura mama! itsasora ez banu joan bear... ¡á zer zajara eguingo nioken kupelari! (*Piska bat egon ta*) Jaunak (*pechoa joaz*) au da osasuna; Robinsonek bañan gueio balio det orain-chen; ¡aufa...! au da au sasoya, eta ez asko aberatz bezela; beti ollua jaten eta alaro posporua bañan plakuago. Guk berriz, legaztia noiz jaten degu? noizian bein eta orduan ere ollarra; ¡Bañan itsasokua! ¡ai, ai, ai, aufaaa! ¡Au dek umoria! ¡Biba ni; ta ni ere bai; ta... baita nire! Nik banitu On Bissar-en diruak a zer andara! Jaungoikuak munduan eguin duben gauzik onena... eraria. Ura *arraientzat*, eta sagardua *ssabiointzat*. Batzubek minéz jartzian botika billa joaten dira. ¿Zertako? ¿Barren guzia ondatzeko? ¡Ez fijatu ez, besteren izkeran jartzen dituzten! «*Tintilis mentilis* eta *tinturun pinturun*», tranpa oiekin. Ziria aiza sartzen dute edozeñi, ¡bañan neri? ¡Ala dek, bai! ¡Ez orisse beñepin! Ni ondo banago, sagardua eta minéz jartzian *doble rasion*; eta azkenian zenek bentzutzen du? jakina da... sagarduak. Bai, bai; guazen guazen oster, onenbeste denboran nago eran gabe ta... bai onez-kero badira eran ez detala... beatzi minutu, eta ain du kolore fina, urte urtuba dirudi; Ah, len sagardoteguiak kantari ari

INASSI. ¡Ja, ¡ai! ¿Denak, ni ta guzi?
¡Ez bezala espanik buzi!
ON TOMAS. ¿Ez aldegu jakin bear?
INASSI. Sardin denak amar errial, bañan ni.... ez naiz diruz erosten.
ON TOMAS. ¿Nola bada?
INASSI. Borondatez.
ON TOMAS. (*gozo beguiraturik*) ¡Ah! ¡Ori preskua!
INASSI. Beguira, ez guero guri illia artzera etorri; bestela jakiten badu, *arrek*, eliak dira.
ON TOMAS. ¿Zeñek...?
INASSI. ¿Zeñek? Nere anaiak... *arrek* guero muturra sartzen du edozeñi.
ON TOMAS. Zer da bada zure anaia *Pikadoria*?
INASSI. Ez Ssabiroida.
ON TOMAS. ¡Oi...! zure anaia alda, ¿Eguitan?
INASSI. Bai ¿Zergatik?
ON TOMAS. Argatik; nere lagun zarra denbora batekua.
AND. BISS. Bai len joan da sagardoteguiria.
ON TOMAS. ¿Zein aldetara?
AND. BISS. Mochaeneko kupelateguiria.
ON TOMAS. Nuan topatu bear det. (*Neskari farrez*)
Asko zaldut ederra;
¡Zuk sortu nazu guerra!
INASSI. ¡Ja ¡ai! ¡juiii! (*algaraz*).
ON TOMAS. Banua, erri; (*Eskuakin agur eguinaz*).
INASSI. ¿Bai aldiua...? ¿Eta erosi gabe?
ON TOMAS. Bai, ario ene... Andre Bissenta agur.
(*joaten da*).

orren irakaspenak Euskerearen itz-joskeraren (*sintaxis*) ganean.

Askok erabilten dogun itz-joskera, gueuk igarri barik erderazkoa da; sarri berbetan edo itzetan garbiak izan gura izaten dogu, baiña esakeran erderearen taiua emoten deutzagun euskereari.

Bere bizirik guciena euskerea aztertzen da zakon ikasten emon daben jaun onegandik asko ikasi gueinke euskerea zirriborratzeko eskuan luma darabilgunok.

Ill onen 25-n izango da Zarautzen lasterketa jokoa. Bata da Pedro Ibañez, bertan bizi dana, ta bestea Iñazio Suain, Oriokoa edo an bizi dana; arek dauz 43 urte, onek 41.

Jokoa da zeñek lenago eguin Lakatzaneko eskinatik Guetarira joanitzultzea. Goizeko amaiketari asiko dira.

Azkenengo Abustu edo Agorrillaren 5-ean Habana-ko kaian sartu zirean chanela Baten iru mutiko, chanela jaubea an ezegola. Urak eroan zituen ichasora, ta emen artu zituen ekaitz batek, eta larri ebiltzan. Bik uretara salto eguin eben, da uguer edo iguerian eldu zirean basterrera; irugarrena chanelan gueratu zan uguer ezekiako. Urten ebenak esan eben zer jazo jaken, eta bereala joan zirean bestearen billa chalupa batzuk, ichasoa egonarren ikaragarri; ezeben aurkitu ezer, eta galdutzat euren irugarren mutikoa bere chaneli-agaz.

Ill atako 12 ta 13-ko albistariak emoten eben Niuchorren (New-York) albista au:—Illaren 10-ean, *Eldorado* derichon ontziak ikusi ebala ichaso zabalean chanela bat eta bertan mutiko bat erdi-illik. Artu ebela ta emon eutsezan laguntasunakaz, andik 30 ordura bizkortu ebela ta berba eguiten asi zanean, azaldu ebala Habanan berari ta beste mutiko biri guertan jakena. Azurretan da erdi billozik egoan guizajoa; itandu eutsen:

—¿Eta soñekoak galdu eguin dozuz edo zer eguin jake?

—Jan eguin dodaz. (!)

Bost egun aretan zertzuk ikusi etedauz uma koitadu orrek?

Onatitik bialdu deuskue urren doian au:

«Onatiko eleiztarrek arkitzen dira guztiz naigabetuak jakin dutelako uri orretan jun dan igandean inperukoaren alde dabilten guizon gaizto batzuekeguin dituen griña charrezko kalteak Ama Begoñakoa ikustera zi-joazen bilgari edo peregrinoakin, eta nere bitartez uri onetako eleiztar edo katoliko danak nai dute IBAIZABAL-dik aditzera eman bilguera orretan ziran danari biotz guztitik damutzen dirala igaro dituzten naigabeakatik, eta baita ere pozez beteak arkitzen dirala griña charreko guizon oriek zapaldu zituztelako. ¡Bizi bedi beti Ama Begoñakoa eta oinperatuak izan ditezela debruzko guizon galdu oriek!

F. B.»

Naparroako Arriba-ko abadeak, abade dan artean (18 urte onetan) ez-tau eguin sermoirik erderaz, eta bardin errosario, bederatziurren, kurutzeak, eta elizako beste gauzak guztia; lenengo komuniorako neska-mutillai euskeraz dotriña jakitea eskatzen deutse. Albista au bialdu deuskunak diñosku abade orrek «asmoa dubela alassen eguiteko aurrera ere».

IBAIZABAL-ek gogotik zorionduten dau abade jaun euskaldun zintzo ori, Julian Perkaz jauna.

Gaur ipinten dogun Zamarripa-ren erezia «Elizea ta Euskerea» Suberoko Done-Paleu derichon errian aurtan eguin direan euskal-jaietan sari-tua izan da.

Donibane Lohitzungo gure lagun ESKUALDUNA-tik artzen dogu erezi au. Zorionak eguilleari.

BAKIO

Neure adiskide IBAIZABAL: Erri au Bizkaiko bazterrean aurkituten dan ezkerro eta etzaukan lez entzute andirik, ondo izango da zerbait gogoratutea bertoko paradisuen ganean, bada aurrerazpide andiak dituz erri onek denpora guichian.

Lengo egunean euki dogu pelota joko bat, guztiz gozatsue, jokaten ebela bertoko eta kanpoko semeak pelota-leku barrian, zeñ eguin daben oraintsu. Eskerrak osaguille jaunari, ta erriko alkate jaunari zeintzuek emon daben pelotaleka orren urrerazpide au erti onetan.

Orain dauke beste uste bat, elizachu bat eguitea ichas-ondoan uda jenteak erreago entzun daian meza; onetarako diru partida ona bear dan leguez, ondo portau dira Chomin Goitia ta bere auzoko lagunak; baiña guichiago portauko ezana izango da Melgosa jauna ta bere andrea, persona guztiz baketsuak. Eliza ori eguiteko bearko dira amar billa oguerleko; orretarako José Luis Costa, bilbotarra dabil aurretik, onelango gauzetarako ezta sakristau charra.

Denpora guichi barru uste dot ipiñiko daituezala erri onetan frantzes maisu bi. Ondo etorriko dira emengo gazteai ikasbide onak emoteko. Aiumtamentu prestuak ezta aurrerazpide guichi eguin arazo onetan; eskerrak zor deuseguz.

Eleizarako emen jente ona dago; emakumak egunero doaz meza entzutera; eta dira andrazabalak eta gorputz onekuak, ez or Bilbon eta Madrillen dagozen langoak; orrek pentzau leike eze, direla taberna musturretan egoten direan jarra zarretako pipak, euren burua mantillakaz biribildurik eta garaiteko gorputza pipa kirten luze baten modura dankela.

Guizonzko batzuk artu dabe emen ekandua edo kostumbrea eleiz-

petik meza entzuteko; nire ustez ko-bardetasunagaitik eguiten dabe ori. elizea jausi eztakioen ganera; baiña taberna musturretan eta plazatan izan leitekeez orrek aurrengoak; orregaitik bada lotsabagakoa izan gura eztabena doiala eleiza barrura. PACHO SAN-JUAN.

IGARKIZUNAK

I.

Artzai bat zijoan bide batean 100 ardirekin, ill zitzaion bat, eta zenbat guelditu zitzaizkan jakin nai zuen. Jakiña dago etzeramazkiela artzai orrek bere bizkarrean ardiak, balzik zijoazen berak, oiuka artzaiak bidean zuzentzen zituela.

UZARAZIL (Irun-en).

II.

¡Puskatu ta toleztu!

Ara emen pilla (numero) pollit bat: 10. Au puska zazute nai bezela, baña bere puska alkarrekin toleztu (multiplikatu), ta alik gueien emango digun eran.

OIRENPAK.

Lengo astekoan erabaguiaik. Lenengoan, 36 uso ziran bandaran 36 + 36 + 18 + 9 + 1 = 100. Bigarrena, Hipolitok 23 eper ill zituan eta Miguelek 10.

Bialdu dituez erabagui onek: Josepa Belortzakikoak, Lasarteko Eleuterio Arozenak, Bergarako Gregorio Sasietak, Irun-go Uzarazil-ek, Markinako Gaztek, Lekeitioko Jossek, Zarauzko Praisku Arriolak eta J. Aristik, Donostiako Jose Miguel Azkuek, Logroñoko Dionisio Azkuek. Ondarriabiako neskatill batek, Mendatako Albertitak, Madrilgo Urbano Kareagak eta Ollarganeko Praisku Urrutikoecheak.

LA EDITORIAL VIZCANA donostia moldeguin
Gran Vía, 26 eta Ledeña, 15

— 14 —

ZAZPIGARREN IRUDIA

VII

ANDRE BISSENTA ETA INASSI

- INASSI. Obe du joan bai chicharerik *errebolbitu* gabe.
¿Bedorrek bear aldu, andre Bissenta?
- AND. BISS. Ez; aparria artua daukat.
- INASSI. Emen itz asko eta guchi zaldu... Eta zaneladun arrek loriak botatzen zizkiran, eta ura beguiratu marrajua eguiten ziran...
¡Komeni astuari *confitiak*!
- AND. BISS. Ura zure anaien lagun aundia da.
- INASSI. ¿Bai?
- AND. BISS. Bai; Tomass Sareguillenekua, orain etorri da kanpotik urte askoren buruan.
- INASSI. ¿Eguetan?
- AND. BISS. Bai Inassi benetan; ta dirua ugari izan bear du.
- INASSI. Orduan an nua ni ssegara bizian; esagutu bear det obeto: (*joanaz ojuka*) ¡¡Sardiña bizi biziaaaa...!!

— 15 —

ZORTZIGARREN IRUDIA

VIII

ANDRE BISSENTA (*Bakarrik*)

- AND. BISS. An dijua Inassi gajua; orissen ere emakume saiatua da, echea, anaia eta bi illobakin bizi da, eta denak tentiango ibiltzen ditu soldaduen chapeleko chorisso gorria bañon. Ara, emen dator falta zana, gorde nadin dendan, bestela chuliua seguru degu; beti jostatzeko goguakin, ¿Billatu ote du Tomass? Guero esango diot nola emen izan dan eta beregana joan dala; ara, badator.

BOSTGARREN IRUDIA

IX

SSABIROIA, *Bakar-izketa (monólogo)*

(*Elortzen da erdi farrez, ezarriari eju eju eguiñaz*)

- SSABIROIA. ¡Ori sagardochua dago! ¡Ori baltzamua! ¡Ori guria! ¡Ori chinparta! ¡Ori... dizdiza! ¡Ori... oria!

Bakallo puzka arren arrimuan eran ditut sei baso sagardo lenbizi; ai ez, guezurra; lenbizi bat eran det, guero lokarria-